

«Зелені» аукціони — надія чи крах альтернативної енергетики?



Ігор ДИКУНСЬКИЙ,
партнер DLF attorneys-at-law



Ярослав АНИКЄВ,
юрист DLF attorneys-at-law



Протягом останніх років посилюються позитивні тенденції в галузі розвитку альтернативної енергетики. При цьому можна прогнозувати, що 2019 р. стане піковим за кількістю інвестицій та будівництва об'єктів альтернативної енергетики.

Ринок альтернативної енергетики демонструє стабільне зростання. За останні 3 роки та перший квартал 2019 р. спостерігається постійне підвищення кількості введених в експлуатацію об'єктів, якщо порівнювати з попередніми періодами. Зокрема, у 2018 р. було введено в експлуатацію 742,5 МВт генеруючих потужностей, що у 2,8 рази перевищує потужність, введену в експлуатацію у 2017 р. У 2018 р. було завершено близько 200 проектів, які вже почали отримувати «зелений тариф».

Однак постійне підвищення кількості об'єктів альтернативної енергетики спричинює зростання навантаження на бюджет. Відповідно, виникла потреба впровадження змін до законодавства, що зумовлено занадто високими стимулюючими тарифами «зеленої» енергетики. Наприклад, внаслідок значного цінового навантаження «зелених» тарифів на оптову ринкову ціну, частка оплати з Оптового ринку електричної енергії виробникам за «зеленим» тарифом у 2017 р. становила 7,5%, а наприкінці 2018 р. сягнула 8,2%. Високий рівень «зеленого» тарифу в Україні, особливо тарифу для сонячних електростанцій (СЕС), створює надлишкове цінове навантаження на споживачів електричної

енергії України, яке надалі стрімко зростатиме з введенням в експлуатацію нових електростанцій.

При цьому за останні роки значно знизилася вартість електричної енергії, виробленої з енергії сонця. Зокрема, за даними звіту IRENA «Renewable Power Generation Costs in 2017», одним з основних чинників такого зниження є зменшення вартості сонячних панелей на 81% у порівнянні з 2009 р. Середньозважена приведена вартість електричної енергії, виробленої з енергії сонця, знизилася протягом 2010–2017 рр. на 73% до 0,1 долара за 1 кВт/год.

Тобто виробництво електричної енергії з енергії сонця стає все більш конкурентним у порівнянні з виробництвом із традиційних джерел, навіть без державної підтримки. Європейський досвід свідчить про зниження темпів стимулювання розвитку виробництва електроенергії з енергії сонця. Відповідно, законодавцю необхідно було відшукати вихід, який продовжить стимулювання розвитку альтернативної енергетики та водночас зменшить навантаження на бюджет.

«Зелені» аукціони — порятунок для бюджету

20.12.2018 р. Верховна Рада України прийняла за основу (в першому читанні) доопрацьований законопроект №8449-д «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії». Цей законопроект передбачає внесення змін до Законів України «Про альтернативні джерела енергії», «Про ринок електричної енергії», «Про регулювання містобудівної діяльності».

Зміни до законодавства пропонують вихід із ситуації, що склалася. Необхідно надати державну підтримку виробникам електрич-

ної енергії з відновлюваних джерел на конкурентних засадах, а саме шляхом запровадження аукціонів, тендерів. Це дозволить забезпечити оптимальний рівень підтримки виробництва електроенергії з ВДЕ та уникнути надмірної компенсації інвесторам. Отже, запровадження аукціонів є вигідним для споживачів через зниження вартості електричної енергії з ВДЕ.

Що пропонують «зелені» аукціони

1. Умови участі в аукціоні. Починаючи з 01.01.2020 р. отримання підтримки для суб'єктів господарювання, які реалізують проекти певної величини у сфері ВДЕ, є можливим виключно за умови участі таких суб'єктів в аукціоні з розподілу квоти підтримки та їхньої перемоги. Розмір проектів, які повинні йти на аукціони:

- у 2020 р. — проекти ВЕС (вітрові електростанції) потужністю понад 20 МВт та проекти з інших видів ВДЕ потужністю понад 10 МВт;

- у 2021 р. та 2022 р. — проекти ВЕС потужністю понад 20 МВт та проекти з інших видів ВДЕ потужністю понад 5 МВт;

- починаючи з 2023 р. — всі проекти ВЕС потужністю понад 3 МВт (за винятком однієї вітротурбіни) та проекти з інших видів ВДЕ потужністю понад 1 МВт).

Перевагою нової програми підтримки, якщо порівнювати з системою «зелених» тарифів, є більш тривалий строк підтримки (20 років з дати введення об'єкта ВДЕ в експлуатацію) та гарантований викуп у виробників усього обсягу відпу-

щеної електричної енергії за ціною, яка буде визначена за результатами аукціону (аукціонна ціна). Аукціони мають проводитися двічі на рік, але не пізніше ніж 1 квітня та 1 жовтня відповідного року. Аукціони проводитимуться до 31.12.2029 р.

2. Строк дії «зеленого» тарифу. Чинна система підтримки «зеленими» тарифами діятиме до 2030 р. та поширюватиметься на:

- виробників, яким вже раніше був встановлений «зелений» тариф, та суб'єктів, які до 01.01.2020 р. побудують і введуть в експлуатацію об'єкти електроенергетики (незалежно від встановленої потужності об'єкта і виду ВДЕ);

- суб'єктів, які до 31.12.2019 р. підпишуть попередній договір купівлі-продажу електричної енергії за «зеленим» тарифом з ДП «Енерго-ринок», побудують та введуть відповідні об'єкти в експлуатацію протягом 2-х років (для СЕС) та 3-х років (для інших видів ВДЕ);

- суб'єктів, які будуватимуть після 01.01.2020 р. об'єкти електроенергетики, встановлена потужність яких нижча за визначену законом для обов'язкової участі в аукціоні;

- споживачів електричної енергії, які відповідно до закону мають право встановлювати генеруючі установки потужністю до 500 кВт на дахах або фасадах капітальних будівель і споруд та здійснювати продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом в обсягах, що перевищують їхнє власне споживання.

3. Зниження «зеленого» тарифу. Щодо рівня «зеленого» тарифу для різних видів ВДЕ проект закону передбачає:



• у 2020 р. — зниження рівня «зеленого» тарифу для СЕС на 25% з подальшим зниженням ще на 2,5% кожного року протягом 3 років (чинний закон передбачає зниження тарифу на 10% у 2020 р.);

• у 2020 р. для ВЕС — зменшення рівня тарифу на 10% з подальшим його зменшенням ще на 1,5% кожного року протягом 3 років (чинний закон передбачає зниження тарифу на 10%).

Запропонований рівень зменшення «зеленого» тарифу ґрунтується на розрахунках Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, даних IRENA щодо рівня зменшення капітальних витрат (CAPEX) за проектами будівництва СЕС, ВЕС.

4. Початок проведення аукціонів. Аукціони проводяться з метою визначення суб'єктів господарювання, які матимуть право на підтримку. Аукціони проводитимуться в електронній торговій системі відповідно до порядку проведення аукціонів, який має затвердити Кабінет Міністрів України (протягом 3-х місяців з набрання чинності законом).

Перші аукціони пройдуть у 2020 р. для розподілу квоти 2020 р. Кабінету Міністрів України доручено забезпечити проведення у 2019 р. пілотного аукціону (протягом 6-ти місяців з набрання чинності законом) до 01.12.2019 р. Кабінет Міністрів має встановити щорічні квоти державної підтримки на наступні 5 років.

5. Квоти, що виставляються на аукціон. На аукціоні розподіляється щорічна квота підтримки (визначений на відповідний рік обсяг потужності об'єктів ВДЕ, в межах якого суб'єктам господарювання гарантується підтримка держави). Щороку, не пізніше ніж 1 грудня, Кабінет Міністрів України встановлює щорічні квоти на наступні 5 років, що має забезпечити передбачуваність для суб'єктів ринку під час планування та реалізації проектів у сфері ВДЕ.

Розміри щорічних квот визначаються на основі цільових показників розвитку відновлюваної енергетики, встановлених міжнародними зобов'язаннями України, Енергетичною стратегією України та враховуючи результати оцінки оператора системи передачі відповідності (достатності) генеруючих потужностей та план розвитку системи передачі. У щорічній квоті окремо визначаються частки для проектів СЕС, проектів ВЕС та проектів з інших видів ВДЕ. Відповідальним за організацію та проведення аукціонів є гарантований покупець.

6. Забезпечення конкуренції. Для забезпечення конкуренції на аукціонах обмежується обсяг щорічної квоти, що може бути придбаний одним учасником аукціону самостійно або разом з іншими учасниками, з якими він має спільного кінцевого бенефіціарного власника (не більше ніж 25% щорічної квоти). Порядок

проведення аукціонів повинен передбачити механізм забезпечення конкуренції у випадках, якщо під час проведення аукціону буде встановлено факт відсутності належного рівня конкуренції.

7. Забезпечення участі в аукціоні — банківська гарантія. Для забезпечення належної конкурентної поведінки учасників аукціону законопроект передбачає подання безвідкличної банківської гарантії для участі в аукціоні та у разі набуття прав на підтримку, внесення додаткової банківської гарантії — як забезпечення виконання зобов'язань за договором, який укладається між переможцем аукціону та гарантованим покупцем.

Розмір банківської гарантії за участь в аукціоні обчислюється з розрахунку 5 тис. євро за 1 МВт потужності, у розподілі якої має намір брати участь суб'єкт господарювання. Додаткова банківська гарантія обчислюється з розрахунку 10 тис. євро за 1 МВт потужності, щодо якої переможець аукціону забезпечує виконання зобов'язань перед гарантованим покупцем.

8. Переможець аукціону. Переможцем аукціону визнається учасник, який запропонував найнижчу ціну електричної енергії, за якою такий учасник готовий здійснювати виробництво електричної енергії з альтернативних джерел енергії та її продаж в енергосистему (аукціонна ціна). При цьому законопроект встановлює граничний розмір аукціонної ціни на рівні «зеленого» тарифу, визначеного законом для об'єкта відновлюваної енергетики відповідної категорії. Аукціонна ціна фіксується шляхом перерахування в євро станом на дату проведення аукціону за офіційним валютним курсом Національного банку України на зазначену дату.

9. Строк введення в експлуатацію об'єкта ВДЕ. Переможець аукціону бере на себе зобов'язання збудувати та ввести об'єкт відновлюваної енергетики в експлуатацію протягом 2-х років для СЕС та 3-х років для об'єктів з інших видів ВДЕ з дати підписання договору, що укладається за результатами аукціону.

Якщо протягом встановленого строку об'єкт не був введений в експлуатацію та не здійснював відпуск електричної енергії в енергетичну систему, укладений за результатами аукціону договір втрачає силу, а зобов'язання за безвідкличною банківською гарантією виконуються на користь гарантованого покупця.

10. Чинність нових технічних умов для ВДЕ. Для об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з ВДЕ, технічні умови є чинними не більше ніж 2 роки з дня їх видачі незалежно від зміни замовника (для об'єктів СЕС) та не більше ніж 3 роки з дня їх видачі незалежно від зміни замовника (для об'єктів з інших видів ВДЕ). Якщо замовник є суб'єктом, який за результатами аукціону набув право

на підтримку, технічні умови для об'єкта ВДЕ, видані такому замовнику, є чинними на строк виконання зобов'язань щодо будівництва та введення об'єктів ВДЕ в експлуатацію.

11. Чинність технічних умов, виданих до набрання чинності законом. Технічні умови для об'єктів ВДЕ, видані раніше ніж за 2 роки до дня набрання чинності законом, є чинними не більше ніж 1 рік з дня набрання чинності законом (для СЕС) та не більше ніж 2 роки з дня набрання чинності законом (для інших видів ВДЕ).

Технічні умови, видані більше ніж за 2 роки до дня набрання чинності законом, втрачають свою силу, якщо на момент набрання чинності законом суб'єкт господарювання не має зареєстрованої декларації про початок виконання будівельних робіт або дозволу на виконання будівельних робіт щодо відповідного об'єкта.

Технічні умови, видані менше ніж за 2 роки до дня набрання чинності законом, є чинними не більше ніж 2 роки з дня набрання чинності законом (для СЕС) та не більше 3 роки з дня набрання чинності законом (для інших видів ВДЕ).

Що чекає альтернативну енергетику в майбутньому

З одного боку, введення «зелених» аукціонів надає перевагу державі,

а саме дозволяє регулювати розвиток об'єктів ВДЕ в регіонах шляхом квотування, передбачає можливість значного зниження ціни на електроенергію, знижує ставки стимулювання за «зеленим» тарифом. Не слід забувати, що узгоджені дії учасників «зелених» аукціонів з метою завищення ціни є компетенцією Антимонопольного комітету України. З іншого боку, такі нововведення можуть викликати зацікавленість в інвесторів: строк дії «зеленого» тарифу закінчується у 2029 р. Аукціони пропонують гарантоване придбання державою виробленої електроенергії протягом 20-ти років за фіксованою ціною. Це значно спрощує розрахунки інвестування та отримання фінансування від банківських установ.

Звичайно, після прийняття зазначених змін законодавство з альтернативної енергетики потребуватиме ще багато доробок та уточнень, а також, можливо, запровадження нових понять. Є питання, які вже врегульовані законодавством країн, що почали розвиток ВДЕ раніше, а в національному законодавстві такі поняття просто відсутні (наприклад, «зелені» сертифікати). Однак зміни, що відбуваються, свідчать про спрямованість державної політики з цього питання на шлях, який вже відпрацьований іншими країнами. [✎](#)

